

*О.В.Чеботаренко,
кандидат
мистецтвознавства,
доцент,
О.С.Овчаренко,
Криворізький ДПУ*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ

У статті Чеботаренко О.В., Овчаренко О.С. розкривається сутність поняття художній інтерес та його структура, виявляються нові аспекти, напрями, сучасні підходи щодо формування художніх інтересів учнів загальноосвітньої школи.

Ключові слова: художній інтерес, естетичний інтерес, мистецтво і література.

В статье Чеботаренко О.В., Овчаренко О.С. раскрывается сущность понятия художественного интереса и его структуры, рассматриваются новые аспекты, направления, современные подходы к формированию художественных интересов учащихся общеобразовательных школ.

Ключевые слова: художественный интерес, эстетический интерес, искусство и литература.

The essence of the notion of the artistic interest and its structures is opened in this article by Chebotarenko O.V., Ovcharenko O.S. The new aspects, directions, modern approaches to form the artistic interest of pupils of schools are considered.

Key words: artistic interest, esthetic interest, art and literature.

Постановка проблеми. Мистецтво і література має унікальні можливості впливу на людину, тому до формування художнього інтересу потрібно підходити не тільки як до процесу набуття художніх знань і вмінь, а перш за все – як до універсального засобу особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних творчих здібностей, різнобічних естетичних потреб і інтересів. Головна роль у досягненні всебічного розвитку особистості належить загальноосвітній школі, яка здійснює виховання і художній розвиток учнів. Джерелом первинних художніх вражень є безпосереднє спілкування дитини з навколишнім світом, в сім'ї, установах дошкільного виховання і початкових класах загальноосвітньої школи.

За відсутності цілеспрямованої продуктивної роботи, світогляд учнів формується спонтанно, в ореолі досяжності художніх

явищ, найчастіше в межах масової культури, форми якої пригломшують не лише різноманітністю, але й позбавленням смаку.

Важливість формування художнього інтересу школярів полягає в тому, що необхідно навчити учнів здобувати позитивний зміст з навколишнього соціуму, забезпечити процес соціалізації особистості за допомогою взаємодії з мистецтвом, як процесу засвоєння духовного досвіду людства. Так, на думку Л.Виготського, «мистецтво є найважливішим ядром усіх біологічних та соціальних процесів особистості у суспільстві, що воно є засобом гармонійних відношень людини зі світом у найкритичніші і найвідповідальніші хвилини життя» [1, с. 295].

Аналізуючи дану ситуацію, виявляється наступне протиріччя, в якому, з одного боку, ми маємо зростаючий стихійний вплив чинників довкілля на свідомість учня; з іншого – відсутність цілеспрямованої роботи щодо формування художнього інтересу на заняттях в школі.

Аналіз публікацій. Художній інтерес як мотив навчальної діяльності, дослідили визначні вітчизняні філософи, психологи та педагоги: Б.Г.Ананьєв, І.Ф.Беляєв, Л.І.Божович, Л.С.Виготський, Л.А.Гордон, Є.В.Квятковський, Л.Г.Коган, Р.Т.Лемберг, А.К.Маркова, Р.С.Немов, О.Я.Ростовський, С.Л.Рубінштейн, Семашко О.М., А.Н.Сохов, В.А.Сухомлинський, Б.М.Тешлов, Ю.У.Фохт-Бабушкін, І.М.Цветков, Є.К.Чухман, Г.І.Щукіна та інші. Проблема формування художнього інтересу розглядається у працях науковців-дослідників досить глибоко, але виявилися нові аспекти, напрями, сучасні підходи. Тому напрацьовані раніше в цій області теоретичні положення дослідників, потребують свого подальшого розвитку.

Художній інтерес є складовою частиною художньо-пізнавального процесу, результат якого характеризується поняттям культури художнього сприйняття, тобто розвиненої у суб'єкта здатності осягнути і оцінити, емоційно пережити і осмислити те, що сприймається [2, с.102].

Ми приєднуємось до думки А.Н.Семашко, що художній інтерес – це зацікавленість людини в художніх цінностях, необхідність в осягненні або творенні мистецьких явищ. У педагогічному аспекті художні інтереси розвивають образні, когнітивні психічні дані дитини; мотивують навчання мистецтву.

Під формуванням художніх інтересів ми розуміємо збагачення їх якісної структури під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Формування художнього інтересу є складним процесом, який проходить через сприйняття і розуміння мистецтва і літератури. Важливим аспектом підготовки до їх сприйняття і розуміння є формування в учнів умінь семантичного аналізу та інтерпретації художніх творів.

Творче багатство світу художника, його поетика, що втілені в творах мистецтва складають основу естетичного розвитку особистості. Тому визначення художнього інтересу повинно здійснюватися у безпосередньому зв'язку з естетичним інтересом.

Естетичний інтерес направлений на гармонізацію стосунків суспільства і середовища, а художній інтерес – на оптимізацію відношень особистості та суспільства [3].

Естетичний і художній інтереси взаємодоповнюють один одного як загальне і часткове; художній інтерес стимулює потребу творити за законами краси, відповідаючи сутності предмету і дійсності. Роль художнього інтересу в естетичному розвитку надзвичайно важлива, оскільки за допомогою мистецтва і літератури (як соціальної норми естетичного, концентрованого його вираження), формує установку на естетичне відношення і сприйняття дійсності. Мистецтво і література, таким чином, покликані переводити художні інтереси в естетичні, наповнюючи їх соціально-естетичним нормативним змістом, створюючи передумови для перетворення художньо-мистецької активності в соціально-реальну.

Злиття естетичного і художнього інтересу з іншими інтересами, в особливому їх синтезі, складають різноманітні модифікації художнього інтересу (художньо-пізнавальний, художньо-комунікативний та інші). Таким чином, функціональна структура художнього інтересу визначається всією системою направлених на мистецтво і літературу об'єктивних потреб особистості.

Метою нашої роботи є визначення та вивчення психолого-педагогічних аспектів формування художнього інтересу.

Результати дослідження. Дослідження процесу формування художнього інтересу, виявило його подвійний породжуючий ефект, що сходиться в новому інтересі до мистецтва і літератури: по-перше, самозародження художнього інтересу як іманентного через розвиток художніх здібностей до творчості та сприйняття; по-друге, соціально-

естетичний вплив, вміння глибше бачити і краще розуміти прекрасне в дійсності.

Художні інтереси існують на різному рівні і мають форми як специфічні, так і змішані (синкретичні): продуктивний художній інтерес, репродуктивний художній інтерес освоєння мистецтва, художньо-дослідницький або художньо-критичний інтерес, інтерес в збереженні і відновленні художніх цінностей, потреба саморозвитку і самовиробництва мистецтва, художньо-педагогічний тощо.

Розрізняються інтереси на буденному і теоретичному рівні:

- за типом спільності і соціальної структури (індивідуальні, групові, класові, суспільні, національні);
- за видами, жанрами, методами, тематикою;
- за типами культури (європейський, африканський і так далі);
- за віком і поколінням (молодіжний тип інтересу в мистецтві);
- за типом орієнтації в соціальному часі (традиціоналістський і ультрасучасний);
- за соціальною спрямованістю (прогресивна, реакційна);
- за типом психологічного відношення до мистецтва (емоційний, раціоналістський і ін.);
- за різноманіттям спектра функціонування мистецтва (художньо-пізнавальна, художньо-компенсаторна і ін.).

Визначаючи інші особливості художнього інтересу, зазначимо, що характерним для нього є предметна спрямованість на мистецтво і літературу, конкретно-історичний зміст яких, у свою чергу, багато в чому визначає їх межі і властивості. Від інших духовних інтересів художній інтерес відрізняється складністю, поліфункціональністю свого предмету. Тому на відміну від інтересів, що виводяться з інших інтересів досить визначено, художній інтерес виділяється складністю своєї структури, певним «фокусуванням» в ньому інших інтересів. У зв'язку з цим слід зазначити, що така поліфонічність художнього інтересу породжує широту поля його пошуків і певну його цілеспрямованість.

Художній інтерес це вираження особливої здатності сприйняття, освоєння мистецтва і літератури. Переважна більшість дослідників єдина в тому, що саме художній інтерес породжує і складає напрямок художнього сприйняття, естетичного відчуття і переживання (Е.С.Аконджаян, А.І.Буров, І.А.Джідарьян, О.Н.Органова та інші).

По відношенню до мистецтва і літератури, визначаються три модифікації художнього інтересу:

1) художній інтерес, в якому соціальна і естетична ситуації адекватно співпадають природі мистецтва і літератури, тобто коли їх зміст засвоюється через художню специфіку;

2) інтерес до мистецтва і літератури, коли соціальна і естетична ситуації співпадають не адекватно, коли формально приймається установка на те, що цей предмет є витвором мистецтва, але відношення до нього і його засвоєння здійснюються з позицій інших інтересів;

3) інтерес використання мистецтва і літератури в інших, суто прикладних, утилітарних цілях, коли повністю відсутня естетична ситуація (наприклад, використання творів мистецтва в якості наочних посібників по історії, літературі, на уроках малювання тощо).

Для формування художнього інтересу є необхідним художнє сприйняття, як процес, в якому виділяються підготовча передреалізаційна стадія, сприйняття, розуміння (що виключає додаткові зусилля-звернення до критики, рефлексію та ін.) і оцінка (процес оцінювання), що складають своєрідну систему соціально-духовних художніх стосунків, як модифікацій суспільно-естетичних стосунків, виражених в кожній з визначених позицій. Вони можуть бути умовно об'єднаними у систему художньої потребо-засвоюючої діяльності.

Змістом процесу художнього сприйняття є вирішення протиріччя між художньою ідеєю та її розумінням публікою, між якими існує певна дистанція, а інколи розрив. І від того, як воно буде розв'язане, залежить формування та піднесення художніх інтересів.

Художній інтерес, що є динамічно-діяльністним за своєю природою, в той же час є також чинником стійкості, збереження цілісності художньої культури. Проте «завмирання» і консерватизм окремих інтересів «консервують» і мистецтво, роблять певні його напрямки тимчасово неактуальними. Відсутність художніх інтересів мов би «закриває» дане мистецтво, але в той самий час і відкриває його, будить до нового життя. Інтерес є свідомством життєздатності мистецтва, він оживляє своєю енергією художній процес.

Висновки та подальша перспектива дослідження. У результаті дослідження, ми визначили, що художній інтерес – це зацікавленість

людини в художніх цінностях, необхідність в осягненні або творенні мистецьких явищ.

До структури художнього інтересу входять: продуктивний художній інтерес, репродуктивний художній інтерес освоєння мистецтва, художньо-дослідницький або художньо-критичний інтерес, інтерес в збереженні і відновленні художніх цінностей, потреба саморозвитку і самовиробництва мистецтва, художньо-педагогічний, безпосередній і опосередкований (непрямі художні потреби).

Перспективами подальшого дослідження є виявлення ефективних умов формування художнього інтересу в практиці загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Психология искусства / Лев Семенович Выготский. – Минск: Современное слово, 1998. – 480 с.
2. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: [навчальний посібник] / Оксана Петрівна Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
3. Семашко А.Н. Художественные потребности и их развитие у молодежи / Александр Николаевич Семашко. – К.: Вища школа, 1977. – 157 с.

*Л.Яценко, доцент,
Переяслав-Хмельницький
ДПУ*

**ВЗАЄМОДІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ШКОЛИ З
БАТЬКАМИ: ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД**

У статті розглядається проблема організації виховного процесу старшокласників загальноосвітньої школи з урахуванням гендерного підходу, який здійснюється завдяки співпраці соціального педагога школи та батьків.

Ключові слова: гендер, гендерне виховання, гендерний підхід, гендерна рівність, гендерна освіта, соціальний педагог, старшокласники, батьки.

В статье рассматривается проблема организации воспитательного процесса старшекласников общеобразовательной школы с учетом гендерного подхода базирующегося на взаимодействии социального педагога школы и родителей.

Ключевые слова: гендер, гендерное воспитание, гендерный подход, гендерная равенство, гендерное образование, социальный педагог, старшекласники, родители.